

УДК 332.2

Людмила Артеменко, к.е.н., доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОРГАНІЧНЕ ПРОДОВОЛЬСТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕАЛІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Liudmyla Artemenko, PhD (Economics), Associate Professor

Ternopil Ivan Puluji National Technical University, Ukraine

ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE DURING THE WAR: REALITIES AND TRENDS

В сучасному світі зростаюча увага до споживання органічного продовольства корелюється з філософією сталого розвитку, спрямованою на пріоритетність здорового харчування. Органічна продукція, з одного боку, стала трендом внаслідок глобальних тенденцій економіки, а з іншого – демонструє дистанціювання у рівнях та цілях розвитку високо розвинутих та відсталіх країн світу.

Європейські експерти в галузі органічного сільського господарства і харчових продуктів (TP Organics) провели аналітичне дослідження щодо його переваг у порівнянні з неорганічним, і дійшли наступних висновків:

- такі господарства підвищують якість ґрунту та води;
- на 34-53% менше споживають енергії на одиницю площі;
- на 97% менше використовують пестициди;
- на 22-35% більші отримують прибутки внаслідок вищого цінового фактору;
- розширюють сферу надання еко-системних послуг;
- забезпечують високий потенціал внеску в зменшення наслідків зміни клімату (organicinfo. 2022).
- середня окупність інвестицій становить близько 300%, що свідчить про найпривабливіший напрям інвестиційної політики (Третяк А.М. 2022).

Серед негативних результатів можна відмітити нижчу врожайність в порівнянні з неорганічним виробництвом, більше залучення робочої сили та капітальних витрат.

Впродовж останніх років Україна була надійним постачальником органічної продукції, входила у п'ятірку найвагоміших експортерів до країн ЄС, у 2021 р. їх частка становила 82 %. Загалом продукція спрямувалася у понад 30 країн світу, розширений асортимент сертифікованих товарів становив понад 80 найменувань. Серед головних експортних тенденцій вітчизняної органіки можна відмітити:

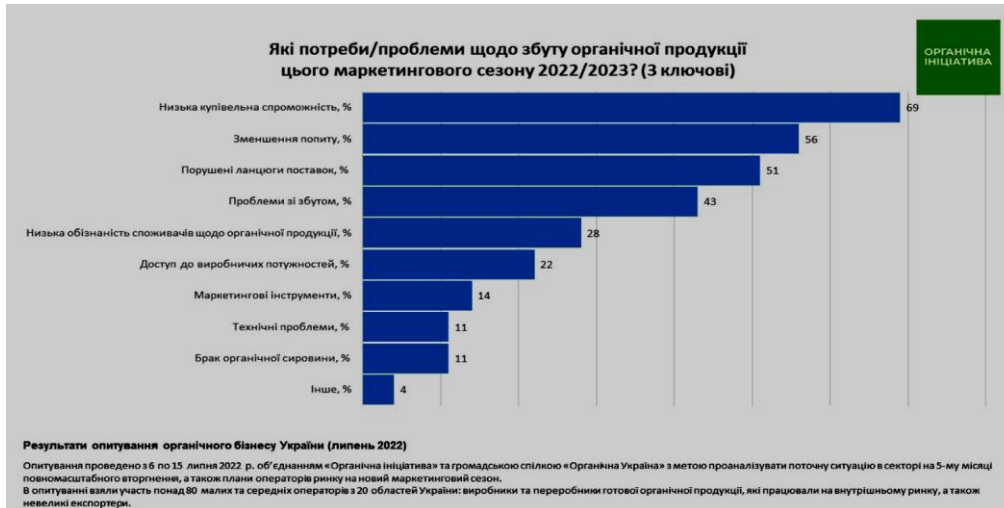
- в структурі спостерігається зростання питомої ваги продуктів із доданою вартістю;

- створення на території ЄС дочірніх підприємств для забезпечення кращої логістики.

Ключові продуктові групи українського експорту – кукурудза, зернові, соєві боби, макуха соняшникова, олія соняшникова, заморожена чорниця та бузина, соняшник. Варто відмітити нові бренди, які вийшли на ринок у минулому році, а саме: батончики з сухофруктів, сливову пасту, сушені фрукти та овочі (ТОВ «Примфуд»), двокомпонентні йогурти, сирники («Старий Порицьк»), лінійка продуктів швидкого приготування: каші, кус-кус та крем-супи (ТОВ «Терра»), ягідна пастила (ТМ «BERRYЇж»), медовий амарант – унікальний продукт, до складу якого входять натуральний квітковий мед та борошно із зародків амаранту (ТМ «Honey energy»), органічний хліб з льоном та спельтовий (ТОВ «Ла Фаріна») (organicinfo.2021). Спостерігається також стала тенденція до зростання кількості спеціалізованих органічних господарств, якщо у 2002р. їх було 31, то у 2021 р. – 622, тобто, майже у 20 разів (organic.2022).

Розширює можливості нових ринків збуту, пошуку клієнтів та партнерів у міжнародній співпраці скасування країнами ЄС терміном на рік імпорتنих квоти та мит на українську продукцію після початку бойових дій. Потужним фактором впливу на зростання органічного ринку слугує презентація Європейськими країнами у травні 2020 року стратегії «Від ферми до виделки» (From Farm to Fork), яка визначила амбітні цілі для трансформації харчової політики та продовольчої системи ЄС – до 2030 року частка органічних земель має складати 25%. Поряд із цим в березні 2021 року в Україні була затверджена Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Згідно з її індикаторами планується задіяти не менше 3% площ під органік-виробництвом, отже, за 10 років вони збільшаться у 3 рази (zakon.rada.2021).

Однак, органічний сектор зазнав руйнівних змін під час російської агресії. Деякі області земельних територій України (Запорізька, Харківська, Чернігівська, Херсонська) зазнали пошкоджень, а саме: вигорання родючого шару землі, порушення водного балансу, ерозію ґрунту, знищення корисної мікрофлори, що передбачає падіння обсягів виробництва у наступному році. В березні організації з «Органічної України» та «Органік Стандарт» серед 20 областей країни провели моніторингове дослідження органічних виробників з метою аналізу поточної ситуації, яке показало, що близько 30% операторів зупинили діяльність, біля 15% наблизилися до такого стану. Понад 60% виробників до кінця року матимуть проблеми з прибутковістю або перебуватимуть на межі банкрутства. Найвагоміші проблеми, які вплинуть на зменшення виробничих процесів у наступному році: військовий фактор (74%), доступ до фінансових ресурсів (72%) та найбільш негативний чинник – відсутність достатньої кількості паливних матеріалів (79%) (organicinitiative.2022).



*Рисунок 1 – Основні проблеми щодо збуту органічної продукції в 2022-2023 рр.
Джерело: (organicinitiative.2022)*

Стосовно споживання органічного продовольства на внутрішньому ринку, то, на жаль, він дуже слабо розвинутий, в першу чергу через низький рівень доходів населення. В сьогоdnішніх реаліях України воно знаходиться на рівні менше за 1 євро на мешканця, у провідних європейських країнах цей показник у сотні разів вищий. Така тенденція збережеться і найближчим часом. На рисунку 1. в процентному співвідношенні представлено основні проблемні аспекти статистичної інформації щодо впливу на рівень реалізації виробників органіки, серед базових: низька купівельна спроможність населення (69 %), зменшення попиту через переміщення значної кількості населення в інші регіони України та за кордон (56 %), порушення ланцюгових поставок внаслідок руйнування інфраструктури та закриття частини роздрібних торговельних мереж (51 %) (organicinitiative.2022).

Проте, незважаючи на військові загрози у нашій державі, активно проводилася посівна кампанія, вносилися корективи в маркетингові та логістичні стратегії, був створений каталог українських експортерів органічної продукції, почали діяти грантові програми. Одна із таких запрацювала у квітні й складається із декількох етапів – «Підтримка органічного сектору в Україні». На першому етапі, завдяки внескам партнерів та донорів, було підтримано понад 100 мікро, малих та середніх органічних підприємств держави. Але, грошові зусилля суттєво не вплинуть на ситуацію, тому що стартові умови для забезпечення наступного врожаю набагато гірші.

На нашу думку, найбільш придатними для застосування органічних технологій є сільські домогосподарства, фермерство, на які припадає виробництво третини валової продукції галузі і які спроможні розширити та урізноманітнити безпечно продовольство національного ринку. Можна звернутися до досвіду Польщі, де середня площа малих органічних угідь становить близько 27,4 га. Вей вони отримують грошову підтримку, що є

23-24 листопада 2022 року,
Тернопіль, ТНТУ

пріоритетним напрямком видатків бюджету Європейського Союзу. Натомість в Україні на кожне таке підприємство припадало приблизно 850 га. (Шмиголь Н.М. 2022). Саме відсутність належного державного фінансування унеможливорює входження малого бізнесу в такий сектор.

Зміцнення ролі органічного виробництва зростає в міжнародному просторі, а отже, і в Україні державна політика повинна бути скерована на задоволення передусім потреб вітчизняного споживача. Тобто, перспективний нішевий напрям сільського господарства має бути забезпечений впливовим державним інвестором в нетрадиційне землекористування у вигляді субсидій, що, в кінцевому підсумку, призведе до збільшення, як кількості господарств, так і продовольства кінцевого споживання в структурі експорту. Але реально концептуально відпрацьований механізм щодо нормативної бази та покращення соціального становища населення набере прикладного характеру за умови завершення війни.

Перелік використаної літератури:

1. Споживання органічних продуктів вигідне для нашого здоров'я. URL: <https://organicinfo.ua/news/organic-products-consumption-profitable/>
2. Третяк А.М., Москаленко А.М., Ляшинський В.Б. Світові та українські тенденції розвитку нетрадиційного сільськогосподарського землекористування. *Агросвіт*. 2022. № 3, С.19 - 30. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2022/4.pdf
3. Нові органічні продукти та бренди 2021 року. URL: <https://organicinfo.ua/news/new-products-and-brands-of-2021/>
4. Органік в Україні. URL: <http://organic.com.ua/organic-v-ukraini/>
5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
6. Аналіз українського органічного сектору. URL: <https://organicinitiative.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/Graphics-Organic-Market-Survey-UA.pdf>
7. Шмиголь Н.М. Оцінювання розвитку органічного землеробства в Україні та Польщі. *Управління змінами та інновації*. 2022. № 3, С. 48 – 54. URL: <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/48/44>